

УДК 902/904

Шалобудов В.М.

**ВНЕСОК КРАЄЗНАВЦЯ В.В. БІНКЕВИЧА У ДОСЛІДЖЕННЯ
АРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК НАДПОРІЖЖЯ**

Розглянуто творчий шлях визначного дніпропетровського краєзнавця Володимира Васильовича Бінкевича.

Ключові слова: археологія, колекції, краєзнавець, монети, пам'ятка.

Рассмотрен творческий путь известного днепропетровского краеведа Владимира Васильевича Бинкевича.

Ключевые слова: археология, коллекции, краевед, монеты, памятник.

The author considers creative way of the famous dniproperovsk student of local lore Volodimir Vasil'ovich Binkevich.

Keywords: archaeology, collections, student of local lore, coins, monument.

Дніпровське Надпоріжжя в археологічному відношенні, мабуть, найбільш багате в Україні. Тут простежується нерозривна зміна епох, починаючи з палеоліту та неоліту до козацьких часів. Особливості природного середовища, у першу чергу пороги, приваблювали не тільки мисливців та рибалок. Вже в добу міді великої ваги набувають дніпрові переправи та шляхи. На обох берегах Дніпра та його островах виникають численні поселення.

Чимало відомих археологів вивчали пам'ятки різних епох, що залишилися на цій території. Слід згадати А.В. Добровольського, Д.І. Яворницького, М.Я. Рудинського, О.Ф. Лагодовську, А.Т. Сміленко, О.В. Бодянського, Д.Я. Телегіна, І.Ф. Ковальову, Л.П. Крилову та інших. Допомагають, а інколи й передують їм люди, котрі щиро закохані в свій край та його історію, – краєзнавці. Серед таких аматорів далеко не останнє місце займає скромна допитлива людина кандидат технічних наук Володимир Васильович Бінкевич. Коло його інтересів охоплює не тільки ракетно-космічну галузь та інформаційні технології. Ще з 50-х років минулого сторіччя він, член Спілки охорони пам'яток історії та культури в КБ «Південне», разом з братом Євгеном Васильовичем весь вільний час присвячував розвідкам Дніпровських берегів. Помічниками та однодумцями братів стали дружина Володимира Васильовича Галина Федорівна та співавтор краєзнавчих праць Вадим Федорович Камеко. В усіх походах вівся польовий щоденник, креслилися карти-схеми пам'яток, на яких позначалися місця знахідок. Дбайливо зберігалися всі знайдені артефакти, кожен з яких супроводжувався шифром. Володимир Васильович пройшов хорошу школу польового дослідника, працюючи з такими відомими фахівцями як Д.Я. Телегін – на Ігреньському півострові, О.В. Бодянський – в розвідках по Дніпру та його припливах, А.Т. Сміленко – на розкопках поселення Черняхівської культури в с. Башмачка в 1972 році. Отримані знання та досвід він блискуче використовував у своїх розвідках та студіях.

Згадуючи про ті часи, зазначу, що у 60-х – 80-х роках збирання монет не заохочувалося органами державної влади. На відміну від філателістів, філокартистів або навіть фалеристів – нумізмати-аматори підпадали під визначення – «валютчик»! Купити будь-яку монету для колекції було майже не можливо і бажаючі поповнити свої збірки мали або міняти їх у знайомих, або виходити на пошуки самотужки. В ті роки береги Дніпра ще не були забудовані дачами, а велика кількість барж та моторних човнів здіймала немалі хвилі, що постійно підмивали береги. Час від часу на Дніпрогесі скидували воду й все, що вимивало з культурних шарів залишалося біля берегу. Коли я ще школярем проходив по міліні вздовж берегів Дніпра в пошуках «скарбів», знайомі хлопці розповідали мені про «Братів – розбійників», котрі весь вільний час шукають в цих місцях монети та інші давні речі. Так братів Бінкевичів назвали за те, що всі знахідки вони ніколи не продавали й не обмінювали, залишаючи усі монети, навіть однакові, у своєму зібранні.

Володимир Васильович відомий не тільки як польовий дослідник. У співавторстві з Вадимом Федоровичем Камеко ними були написані ґрунтовні праці, котрі відкрили нові сторінки у вивченні старожитностей нашого краю. Вже перша робота «Городок старинный запорожский Самарь с перевозом», яка видана в 2000 році [1], підштовхнула фахівців Лабораторії археології Придніпров'я Дніпропетровського Національного Університету імені Олеся Гончара розпочати археологічні дослідження залишків Новобогородицької фортеці в Присамар'ї. Знахідки останніх років повністю підтвердили гіпотезу Володимира Васильовича та Вадима Федоровича про місце знаходження на високому мису правого берега Самари старовинного козацького містечка Самарь XVI ст. Сам перевіз утворився, за нумізматичними даними, ще раніше – наприкінці XIV ст. [5; 6; 7].

Не менш ґрунтовними й цікавими були й інші роботи, в котрих йдеться про пам'ятки історії та археології в Надпоріжжі [2; 4]. В них представлено не тільки багатий архівний та картографічний матеріал та зроблено цікаві припущення, а й подано характер людей, з якими Володимира Васильовича зводила доля. Обізнаність дослідника у багатьох наукових сферах проявилася й під час аналізу кістяної пластинки, яку в 1984 році на Ігреньському півострові знайшов В.Ф. Камеко. Краєзнавці за допомогою математичного аналізу довели, що групи нарізок на виробі являють собою календар на 360 діб [2, с. 253-261]. Результати радіовуглецевого аналізу дали дату його виготовлення – 4930 +/- 150 років, тобто дозволяють віднести його до часів енеоліту. Зараз знахідка передана до Дніпропетровського національного історичного музею імені Д.І. Яворницького. Велику увагу він приділяє добі Київської Русі. На жаль, ніхто з попередніх дослідників Ігреньського півострова не провів у свій час ґрунтовних обстежень значного поселення, що існувало тут ще в домонгольські часи. У працях відомого археолога Д.Я. Телегіна, де йдеться про розкопки VIII Ігреньської стоянки та інших пам'яток, матеріали давньоруського часу майже не згадуються. Я особисто знаходив тут ще в 70-х роках велику кількість фрагментів скляних браслетів та кераміку часів Київської Русі. Можна або погоджуватися або ні з гіпотезою, що слов'янське місто на Ігреньському

півострові називалося саме Пересічень, але в існуванні тут населеного пункту міського типу сумніватися не доводиться.

Особисто мене доля звела з Володимиром Васильовичем у 2000 році, коли він приніс в кабінет археології ДНУ на рецензію проф. І. Ф. Ковальовій рукопис книги про козацьку Самарь. В майбутньому знайомство перейшло в дружні стосунки. Мені поталанило взяти участь в обробці нумізматичного матеріалу із зібрань В.В. та Є.В. Бінкевичів на Ігреньському півострові в 60 – 80-х роках минулого сторіччя [7, с. 214-226]. Визначення майже 300 джучидських монет XIII – кінця XIV ст. надало змогу підтвердити існування в межах Попового мису і в цей час великого населеного пункту поруч з колишнім перевозом через Дніпро. Колекція зібраних братами Бінкевичами монет є єдиною, що збереглася в такому повному обсязі з території пам'ятки. Завдяки останній стало можливо довести існування ще одного перевозу кінця XIV – початку XV ст. поряд з Новобогородицькою (Богородицькою) фортецею на р. Самарі, де також представлений аналогічний нумізматичний матеріал. Доброзичливе ставлення краєзнавця до колег, бажання допомагати й ділитися своїми надбаннями, створило можливість ввести до наукового обігу й цікаву колекцію натільних хрестів з тієї ж пам'ятки [3, с. 96-104]. Свого опрацювання чекають ще вироби дрібної пластики від часів Київської Русі до козацької доби, які дбайливо збережені Володимиром Васильовичем.

Залишається ще раз висловити не тільки свою, впевнений, і усіх хто цікавиться давньою історією нашого краю, щиру вдячність братам Бінкевичам за можливість вивчати знахідки, котрі в інших обставинах були б знищені при руйнації берегової смуги, засипані під час будівництва дороги чи, потрапивши до рук збирачів монет, розійшлися б по приватним або, навіть, музейним зібранням без згадки про місце та обставини їх виявлення.

Бібліографічні посилання:

1. Бінкевич В.В. Городок старинный запорожский Самарь с перевозом / В. Бінкевич, В. Камеко. – Д.: Пороги, 2000. – 156 с.
2. Бінкевич В.В. «...Град ім'ям Пересічень». Краєзнавчі нариси про пам'ятки Надпорожжя / В. Бінкевич, В. Камеко. – Д., 2008. – 343 с.
3. Векленко В.О. Натільні хрести XVII – XVIII ст. з території Ігреньського півострову (зібрання В.В. та Є.В. Бінкевичів) / В.О. Векленко, М.В. Несправа // Проблеми археології Подніпров'я. – Д., 2009. – С. 96-104.
4. Камеко В.Ф. Городок запорозьких козаків Новий Кодак. Краєзнавчі нариси про пам'ятки Надпорожжя / В.Ф. Камеко, В. В. Бінкевич. – Д., 2007. – 171 с.
5. Ковальова І.Ф. Каталог старожитностей доби пізнього середньовіччя містечка Самарь та Богородицької фортеці / І.Ф. Ковальова, В. М. Шалобудов, В. О. Векленко. – Д.: Вид-во ДНУ, 2007. – 106 с.
6. Перлини козацького Присамар'я: містечко Самарь та Богородицька фортеця. Тематичний збірник / І.Ф. Ковальова (відп. ред.) та ін. – Д., 2008. – 168 с.
7. Шалобудов В.М. Підсумки обробки нумізматичних знахідок з Нижнього Присамар'я / В.М. Шалобудов // Вісник Дніпропетровського університету. Історія та археологія – Вип. 15. – Д., 2007. – С. 214-226.

Надійшла до редколегії 13.04.2010 р.